

Ke knize *Paul Claudel et la Bohême. Dissonances et accord*

Libuše Heczková

Knihu o vztahu francouzského básníka a diplomata Paula Claudela a Čech pod názvem *Paul Claudel et la Bohême. Dissonances et accord* vydalo nakladatelství Classiques Garnier roku 2015 v editorské péči Didiera Alexandra a Xaviera Galmiche z pařížské Sorbonny; otiskujeme z ní v tomto čísle (v českém překladu) články Didiera Alexandra, pařížského znalce díla Paula Claudela a prezidenta Společnosti pro studia literatury 20. století,¹ a Brigitte Brauner, vdovy po Vladimíru F. Braunerovi, prasnynovci Zdeňky Braunerové. Publikaci předcházelo kolokvium,² které se v červnu roku 2012 odehrálo Paříži a v Emauzském klášteře v Praze a jež chtělo připomenout pozoruhodnou pražskou kapitolu života, o níž Václav Černý tvrdí, že jí básník „dluhuje“ mnohé.³ A právě onomu „mnohému“ jsou dedikovány studie a menší články, jež společně vytvořily mnohohlasou výpověď o souzvucích a disonancích vztahu Paula Claudela a Čech. Kniha navazuje na dnes již poměrně rozvětvenou českou claudelovskou reflexi, jež se začala již na počátku 20. století komentářem mladého Miloše Martena ke Claudelovu dramatickému souboru *Larber*,⁴ přes F. X. Šaldu, posléze hlavně Václava Černého až k významnému počínu časopisu *Divadlo* k stému výročí básníkovy narození v roce 1968.⁵

- 1 Didier Alexander je autorem dvou monografií *Genèse de la poésie de Paul Claudel* (Paris 2000) a *Paul Claudel, du matérialisme au lyrisme* (Paris 2004) a v roce 2011 pod jeho vedením vzniklo dvousvazkové vydání Claudelovy divadelní tvorby *Theâtre*.
- 2 Kolokvium *Dissonances et accord — Paul Claudel et la Bohême* bylo organizováno v červnu 2012 Centrem pro interdisciplinární výzkum střední Evropy (CIRCE), za podpory Centra pro studium kultur a literatur střední, východní Evropy a Balkánu (CRECOB), Universitou Paris-Sorbonne za spolupráce s Českým centrem, Francouzským institutem v Praze, Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy v Praze a CEFRES v Praze.
- 3 „Povím hned, že Claudelovu zadluženost u Čechů a české vlasti pokládám za velmi rozsáhlou — k tomu nás přece nepotřeboval mít rád a také zrovna neměl [...]“ (Černý, Václav: *Stavitel Chrámů*. In *týž: Tvorba a osobnost II*, eds. Jan Šulc a Jan Kabíček. Odeon, Praha 1993, s. 484).
- 4 Marten, Miloš: Francouzské knihy. *Moderní revue* 9, sv. 14, 1902/1903, č. 1, 8. 10. 1902, s. 27.
- 5 Přehled české claudelovské literatury poskytuje Daniel Vojtěch ve studii *Neviditelný chrám (Slovo a smysl* 8, 2011, č. 16, s. 47–60), širší verzi příspěvku, publikovaného v rámci zmíněné francouzské konference a v popisovaném sborníku pod názvem *Le temple invisible. Amis pragoise de Paul Claudel et la situation de „l'école moderne“ vers 1910*.

Jméno kritika a esejisty Miloše Martena je úzce spjato s pražským Claudelovým pobytem. Patřil vedle Zdenky Braunerové k nečetnému okruhu diplomatových českých přátel. Jejich korespondenci připravila již v roce 1971 Dagmar Trnková pro *Cahiers Paul Claudel*.⁶ Kniha *Claudel et la Bohême* si proto také klade za cíl seznámit francouzské publikum s Martenovou osobností a věnuje jednu část rozsáhlých příloh překladům několika jeho textů, počínaje již zmíněnou statí. Daniel Vojtěch, jenž Martena sleduje již řadu let, konstatoval: „Většina Martenových reflexí Claudelova díla začíná poukazem na jeho jazykově otevřený, neklidný útvar. Postupně převážila v jeho interpretaci analýza ideologických složek Claudelovy estetiky, důraz na jeho lyrické slovesné cítění se však z těchto výkladů neztratil.“⁷ Sborník však nemohl pojmout nejrozsáhlejší Martenův text — posmrtně vydaný dialog *Nad městem*, jenž je snadné dešifrovat jako dialog samotného Miloše Martena a Paula Claudela. V přílohách knihy se objevují také další dokumenty: dosud nevydaný dopis, který Claudel o vánocích 1910 adresoval Élémiru Bourgesovi, manželu Anny Braunerové, Zdenčiny sestry, dopisy Jana Čepa Paulu Claudelovi a také důležitý článek Otokara Theera o hledání nového typu volného verše: „Téma Claudelova volného verše zaměstnávalo Martena, a později i Theera, jako model výrazové dynamiky lyrického, senzualně imaginativního proudu řeči uvolňujícího rytmický vzorec a zároveň odkazujícího ke kořenům biblického slova vázaného náboženským smyslem, povstávajícím z chaosu moderní doby.“⁸

Přílohy ozřejmují francouzským čtenářů některé specifické okolnosti Claudelova pražského pobytu, závažně tak doplňují samotné studie. Ty jsou rozděleny podle třech základních témat: inspirace barokem, vztahy s pražskou modernitou a historie recepce. V první části se francouzští badatelé soustředili na úzké sepjetí „barokní“ Prahy a Claudelovy tvorby. Didier Alexandre, jehož článek přinášíme, poskytuje vhled do širšího kontextu střední Evropy, Pascale Alexandre-Berguesová z Université Paris-Est zachycuje Čechy počátku 20. století z tehdejší francouzské perspektivy. Profesorka Dominique Millet-Gérardová se zabývá kruciálním zážitkem z velikonočních pašijových mystérií *Ludus paschalis*, které byly v době Claudelova pobytu roku 1910 obnoveny v klášteře v Emauzích (koneckonců to byl také důvod, proč se česká část konference odehrála právě v Emauzském klášteře). Emmanuelle Kaesová z Université François Rabelaise v Tour v článku *Claudel baroque* vysvětluje roli baroka v Claudelově díle a jak se konstituovala a upevňovala tato základna básníková religiozního umění v estetickém, spirituálním i politickém smyslu v průběhu let. Na ni navazují dvě studie o *Saténovém střevíčku* od Christèle Barbierové z pařížské Sorbonny a Claude-Pierre Péreze z Aix-Marseille. Kapitulu o Claudelových vztazích k pražské moderně zastupují studie propagátorky života a tvorby Zdenky Braunerové Mileny Lenderové, již zmíněné studie Brigitte Braunerové a Daniela Vojtěcha a v neposlední řadě Xaviera Galmiche «Être entre». *Perspectives convergentes de la cosmographie mystique de Claudel et des tendances syncrétiques en Bohême, 1900–1918*, jenž představuje otisky estetických aspirací pražských modernistů v díle básníka. Následná kapitola

6 Trnková, Dagmar: Correspondance de Paul Claudel avec Miloš Marten et Zdenka Braunerová. In: *Cahiers Paul Claudel*, sv. 9. Prague. Gallimard, Paris 1971, s. [119]–214 [podepsáno DagMar].

7 Vojtěch, Daniel: *Neviditelný chrám*, s. 49.

8 Tamtéž.

o české recepci Paula Claudela je určena především francouzskému publiku. Jitka Bednářová v ní vysvětluje vztahy Jana Zahradníčka ke Claudelově koncepci baroka, Jan Zatloukal představuje Jana Čepa v perspektivě jeho překladů a korespondence s Paulem Claudelem, Václava Bakešová navazuje na předchozí články přehledným článkem o české katolické recepci zvláště v revui *Akord*.

Nejvýraznějšími počiny české claudelovské literatury jsou dodnes bezpochyby studie a články komparatisty a kritika Václava Černého,⁹ který — poukazuje k architektonické stavebnosti a zápasu o duchovní řád, prostupujícím jeho práce — v Claudelovi viděl jednu z klíčových osobností moderní poezie první poloviny 20. století, mimořádně si cenil jeho veršového a dramatického experimentu. Ten zároveň podle něj nebyl možný bez znalosti díla Březinova (mj. Černý zdůraznil význam Březinových *Stavitelů chrámu* v genezi dramatu *Zvěstování panně Marii*) a především bez impulsu paradoxního zážitku Prahy, jež si přes expanzivní měšťanskost uchovala barokní architektonické, vizuální a religiózní mystérium. Této linii české claudelovské recepcce věnuje ve sborníku studii Martin Petráš (*Claudel selon le professeur Václav Černý*), Černého roli připomíná i Jana Patočková v rozhovoru s překladatelkou Petrou James o zvláštním claudelovském čísle časopisu *Divadlo* v claudelovsky jubilejním a zároveň traumatickém čase roku 1968. Přehledem českých divadelní inscenací Claudelových her, který připravil Martin Kučera, je pásmo statí uzavřeno.

Francouzské nakladatelství Classique Garniere v knize „Paul Claudel a Čechy. Disonance a souzvuk“ v roce šedesátého výročí úmrtí Paula Claudela představilo krátkou, ale závažnou etapu jeho života, která zasáhla do jeho individuálního životaběhu marginálně, ale zato zanechala nesmazatelné stopy v jeho díle: české prostředí přispělo k obnově, k specifické interpretaci baroka, jež se stalo jedním ze zdrojů jeho moderního básnického výrazu a postoje.

Libuše Heczková | Ústav české literatury a komparatistiky FF UK, Praha
libaheczkova@seznam.cz

⁹ Zejména studie *Claudel et la Bohême* (in: *Cahiers Paul Claudel*, sv. 9. *Prague*. Gallimard, Paris 1971, s. 15–118).